

การ เปิดรับสื่อมวลชนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
กับปัจจัยทางค่านิยมสังคม

องค์ประกอบของประชากรที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งได้แก่ปัจจัยทางค่านิยมสังคม ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น ชนชาติพันธุ์ (Ethnic) เชื้อชาติ ระดับการอ่านออกเขียนได้หรือการศึกษา การนับถือศาสนา ชนชั้นหรือวรรณะ เป็นต้น องค์ประกอบเหล่านี้มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางในการ เป็นค่านิยมที่แสดงให้เห็นภูมิหลังทางวัฒนธรรม (Cultural Background) ของประชากรได้เป็นอย่างดี การที่ประเทศไทยจะพึงได้รับประโยชน์จากความรู้ทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ธรรมชาติเอื้ออำนวยให้หรือได้ผสมกับชีวิตที่มีวัฒนธรรมทางศิลปะ วรรณคดี และดนตรีอย่างเต็มทีนั้น จำเป็นที่ประชากรในประเทศส่วนใหญ่จะต้องอ่านออกเขียนได้และมีสัดส่วน ผู้ที่ได้รับการศึกษาขั้นสูงประกอบควม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการพัฒนาควมแล้ว สังคมใดที่ระหนักถึงความจำเป็นของกำลังแรงงานที่มีการศึกษาในระดับสูง เพื่อใช้ในการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การศึกษาจึงเป็นทั้งตัวเร่งและตัวถ่วงความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

องค์ประกอบทางด้านการศึกษา (Educational Composition)

การจำแนกประชากรในประเทศตามระดับการศึกษา เป็นวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างของประชากรที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะระดับการศึกษาของประชากรเป็นตัวกำหนดหรือค่านิยมที่แสดงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากร สัดส่วนของประชากรที่รู้หรือไม่รู้หนังสือนั้น หากมีจำนวนมากย่อมหมายถึงความเจริญก้าวหน้าหรือความล้าหลังคดอยพัฒนาของแต่ละประเทศได้อย่างชัดเจน การที่งานพัฒนาชนบทของประเทศไทยไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ก็เพราะข้อจำกัดของเครื่องอำนวยความสะดวก

^{๗๗} Bogue, Donald J. *op. cit.*, pp. 173-181

^{๗๘} ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ "การเพิ่มประชากรและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา" ปัญหาจากการเพิ่มประชากรของไทย สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (๒๕๐๖) หน้า ๑๖

เช่น โรงเรียน ครู และอุปกรณ์การเรียน สำหรับเยาวชนในชนบทขาดแคลนเป็นเหตุให้การพัฒนาไม่อาจก้าวหน้าไปได้

องค์ประกอบของระบบการศึกษาของประเทศไทย มีจุดอันเป็นที่สิ้นสุดของการศึกษาอยู่หลายระดับ ที่สำคัญได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งกำหนดเป็นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาชั้นมัธยมแบ่งเป็นสายสามัญและสายอาชีพ สายสามัญสิ้นสุดที่ชั้นมัธยมศึกษา ๓ และ ๕ สายอาชีพสิ้นสุดที่ชั้นมัธยมศึกษา ๓ และ ๖ หลังจากชั้นเหล่านี้จึงเป็นการเริ่มต้นของการศึกษาระดับสูง จะเห็นได้ว่าจุดสิ้นสุดเหล่านี้ได้แบ่งประชากรของประเทศออกเป็นระดับต่าง ๆ แยกต่างกันไป ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ แสดงให้เห็นว่า การไม่รู้หนังสือหรือการขาดการศึกษาเบื้องต้นของเยาวชนทั้งในเมืองและชนบทกำลังจะหมดไปจากประเทศไทยอย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ประเทศไทยยังมีหนทางอันห่างไกลกว่าจะก้าวไปถึงขั้นเป็นประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว อัตราการรู้หนังสือกล่าวได้ว่ามีระดับค่อนข้างสูงมากทีเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าพึงสำหรับประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในชนบท แต่ช่องว่างระหว่างคนในเมืองและชนบทในเรื่องการศึกษาระดับสูงนั้น มีอยู่อย่างกว้างขวาง เพราะประชากรชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศนั้น องค์ประกอบทางด้านการศึกษาในรูปปิรามิด มีลักษณะแคบมากหลังจากการศึกษภาคบังคับสัปดาห์ไป ไม่ว่าจะเป็เด็กหรือผู้ใหญ่ แมแต่ในพระนคร-ธนบุรี สัดส่วนผู้มีการศึกษาชั้นสูงมีอยู่เพียงเล็กน้อย และแม้ว่าประเทศไทยจะมีการศึกษาอยู่ในชั้นที่นำพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ ก็ยังห่างไกลทีเดียวกว่าจะบรรลุถึงขั้นที่พอเพียงสำหรับใช้งานในสังคมสมัยใหม่

^{๗๕} Fuhs, Friedrich W. & Vingerhoets, Jan. Rural Manpower, Rural Institutions and Rural Employment in Thailand, Manpower Planning Division, NEDB. (1972), p. 21

^{๗๖} Visid Prachuabmoh & others, op. cit., p. 35

^{๗๗} Bangkok Bank Ltd., "Education and Economic Development" Monthly Review, March 1974, vol. 15, No. 3, p. 159

^{๗๘} Visid Prachuabmoh & others, op. cit., p. 38

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship)

ปัจจัยทางด้านการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประชากรในเขตเมืองและชนบทตามหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ (ตารางที่ ๒๐) ประกฏว่า อัตราส่วนร้อยละหัวหน้าครัวเรือนที่เดินทางไปต่างถิ่นจำแนกตามความถี่ที่เดินทางไปและการศึกษานั้น โดยทั่วไปไม่ว่าในเขตชนบทหรือเขตเมือง ผู้ที่ระดับการศึกษาสูงขึ้นจะมีความเคลื่อนไหวในการเดินทางไปต่างถิ่นมากขึ้น เช่น ในเขตชนบท จำนวนผู้ที่เดินทางไปต่างถิ่นมีระดับค่าสุดในกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ คือร้อยละ ๕๐.๕ และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามกลุ่มการศึกษาที่เพิ่มขึ้น โดยกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีอัตราสูงสุด คือร้อยละ ๖๘.๐ ในเขตเมืองต่างจังหวัดและพระนคร-ธนบุรีก็เช่นกัน กลุ่มผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีการเดินทางไปต่างถิ่นน้อยที่สุด และจำนวนผู้ที่เดินทางไปต่างถิ่นจะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการเดินทางไปต่างถิ่นอย่างใกล้ชิด กลุ่มประชากรที่ระดับการศึกษาสูงอาจทำให้มีความรู้ความเข้าใจและกล้าตัดสินใจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ที่ฝืดเคือง อาจจะทำให้ประชากรมีความเคลื่อนไหวเดินทางไปต่างถิ่นมาก ในทางตรงกันข้าม ระดับการศึกษาของประชากรที่สูงขึ้นก็อาจทำให้ประชากรในเมืองมีการเคลื่อนไหวน้อยลง เพราะความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่อาจทำให้สามารถถึงความแตกต่างของสภาพในเมืองและชนบทได้ จึงมีแนวโน้มในการเดินทางไปต่างถิ่นน้อยลง

การเปิดรับสื่อมวลชน (Exposure to Mass Media)

การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการศึกษาของประชากรอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ ขึ้นอยู่กับระดับการอ่านออกเขียนได้ของประชากร เป็นสำคัญ ความแตกต่างในเรื่องการศึกษา มีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนของประชากรอยู่มาก จะพบได้ว่า สภาพโดยทั่วไป ประชากรในเขตเมืองมีระดับการอ่านออกเขียนได้สูงกว่าประชากรในชนบท ทั้งนี้เพราะประชากรในเขตเมืองมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษามากกว่าในชนบท Mosel กล่าวว่า ความสามารถในการอ่านหนังสือคือปัจจัยที่จะเตรียมประชาชนให้สามารถรับบทเรียนทางการเมืองได้ อัตราการรู้หนังสือของประเทศไทยกล่าวได้ว่าอยู่ในระดับสูงที่สุดใน

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละหัวหน้าครัวเรือนที่เดินทางไปต่างถิ่น
จำแนกตามความถี่ที่เดินทางและการศึกษา

	เขตชนบท	เขตเมืองต่างจังหวัด	พระนคร-ธนบุรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ			
ความถี่การเดินทางไปต่างถิ่น			
เคย	๕๑.๕ (๑๖๕)	๑๖.๓ (๑๗)	๑๔.๘ (๒๓)
ไม่เคย	๓๓.๐ (๑๐๖)	๘๓.๗ (๘๗)	๘๒.๕ (๑๒๑)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๕.๕ (๕๐)	๐.๐ (๐)	๑.๘ (๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๐๔)	๑๐๐.๐ (๑๔๖)
จบประถมศึกษา (ป. ๑-๗)			
ความถี่การเดินทางไปต่างถิ่น			
เคย	๖๐.๑ (๕๓๗)	๔๓.๖ (๑๔๕)	๓๔.๕ (๑๓๖)
ไม่เคย	๒๑.๖ (๑๕๓)	๕๕.๘ (๑๙๑)	๖๔.๖ (๒๕๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๘.๔ (๑๖๕)	๐.๖ (๒)	๐.๙ (๒)
รวม	๑๐๐.๑ (๘๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๔๒)	๑๐๐.๐ (๓๙๐)
มัธยมศึกษา (มศ. ๑-๕)			
ความถี่การเดินทางไปต่างถิ่น			
เคย	๖๘.๑ (๓๑)	๕๗.๑ (๑๐๕)	๓๗.๒ (๑๓)
ไม่เคย	๓.๕ (๒)	๔๐.๘ (๗๕)	๖๒.๒ (๑๒๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๘.๓ (๑๓)	๒.๒ (๔)	๐.๕ (๑)
รวม	๑๐๐.๑ (๔๖)	๑๐๐.๐ (๑๘๔)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)
มหาวิทยาลัยขึ้นไป			
ความถี่การเดินทางไปต่างถิ่น			
เคย	๕๒.๐ (๓)	๖๖.๗ (๑๔)	๓๑.๓ (๒๕)
ไม่เคย	๒๐.๐ (๑)	๓๓.๓ (๗)	๖๘.๘ (๕๕)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๘.๐ (๑)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๘๐)

๑. หมายถึง ผู้ที่อ่านหรือเขียนได้/อ่านหรือเขียนไม่ได้

๒. ■ รวมผู้ที่เรียน ป. ๑-๗ แต่ไม่จบ

๓. ■ มัธยมศึกษาสามัญและสายอาชีพ

๔. ■ รวมผู้ที่เรียนมหาวิทยาลัยปีแรกหรือเทียบเท่า แต่ไม่จบ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ มีถึงร้อยละ ๒๗ ของประชากรทั้งประเทศ และร้อยละ ๘๐ ของประชากรในเขตเมือง และแม้แต่ในหมู่บ้านชนบทก็มีผู้นั่งสื่อเพื่อที่จะรับทราบสื่อประเภทพิมพ์ นอกจากนี้ Wilbur Schramm กล่าวในบทสรุปการศึกษาเรื่องสื่อสารมวลชนกับเป้าหมายในประเทศต่าง ๆ ว่า การใช้สื่อในการติดต่อสื่อสาร จะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา แต่ที่นั่งกันอยู่กับสิ่งที่บุคคลนั้นจะเลือกอ่าน ฟัง หรือเลือกดูอีกด้วย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ (ตารางที่ ๒๒) ปรากฏว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ จำแนกตามความถี่ที่อ่านและการศึกษานั้น จะเห็นได้ชัดทีเดียวว่า การอ่านหนังสือพิมพ์ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะ เป็นประชากรที่อยู่ในชนบทหรือเขตเมือง การเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ในชนบท กลุ่มผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีจำนวนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั้งหมดเพียงร้อยละ ๑๑.๒ ในขณะที่กลุ่มผู้จบมหาวิทยาลัยขึ้นไป มีจำนวนผู้อ่านมากที่สุด คือร้อยละ ๘๐.๐ ในเขตเมืองต่างจังหวัด กลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีจำนวนผู้อ่านร้อยละ ๒๖.๘ และกลุ่มผู้จบมหาวิทยาลัยร้อยละ ๘๐.๕ ในพระนคร-ธนบุรี กลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนผู้อ่านน้อยที่สุด คือร้อยละ ๔๘.๘ และกลุ่มที่จบมหาวิทยาลัยมีจำนวนผู้อ่านสูงสุด คือร้อยละ ๘๘.๘ ตามลำดับ

สำหรับผู้ที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์หรืออ่านไม่ออกก็ปรากฏว่า กลุ่มที่ระดับการศึกษาน้อย จะมีจำนวนผู้ที่ไม่เคยอ่านหรืออ่านไม่ออกมากที่สุด และกลุ่มที่จบมหาวิทยาลัยมีจำนวนน้อยที่สุดที่หาสังเกตก็คือ การศึกษามีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือพิมพ์อย่างเห็นได้ชัดที่สุด กลุ่มผู้ที่ระดับการศึกษาสูงขึ้น จำนวนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ก็มีเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว นอกจากนี้จำนวนผู้อ่านทั้งหมด คือนาน ๆ อ่านครั้งจนถึงอ่านทุกวัน ในพระนคร-ธนบุรี จะมีจำนวนผู้อ่านมากที่สุดและมากกว่าทั้งเขตเมืองต่างจังหวัดและเขตชนบทอีกด้วย

๘๓

Mosel, James N. *op. cit.*, pp. 194-195

๘๔

Schramm, Wilbur. *Process and Effects of Mass Communication*, University of Illinois Press, Urbana (1965), p. 83

ตารางที่ ๒๒

อัตราส่วนรายหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์
จำแนกตามความถี่อ่านและการศึกษา

	เขตชนบท	เขตเมืองต่างจังหวัด	พระนคร-ธนบุรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ			
ความถี่อ่านหนังสือพิมพ์			
อ่านทุกวัน	๐.๐ (๐)	๑๔.๔ (๑๕)	๓๐.๑ (๔๔)
เกือบทุกวัน	๐.๕ (๓)	๓.๕ (๔)	๒.๓ (๔)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๑๐.๓ (๓๓)	๘.๓ (๕)	๑๓.๑ (๒๕)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๓๓.๒ (๒๓๕)	๓๓.๑ (๓๖)	๔๓.๕ (๓๐)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๕.๖ (๕๐)	๐.๐ (๐)	๒.๑ (๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๐๔)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)
จบประถมศึกษา (ป.๑-๓)			
ความถี่อ่านหนังสือพิมพ์			
อ่านทุกวัน	๔.๐ (๓๖)	๑๕.๐ (๖๕)	๒๓.๑ (๑๐๖)
เกือบทุกวัน	๕.๕ (๕๓)	๘.๕ (๒๕)	๑๔.๘ (๕๘)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๓๕.๐ (๓๔๕)	๓๓.๐ (๑๑๓)	๒๕.๕ (๑๑๓)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๓๓.๐ (๒๕๕)	๓๕.๕ (๑๓๕)	๒๓.๕ (๑๐๕)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๕.๑ (๑๖๒)	๐.๐ (๐)	๑.๓ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๔๒)	๑๐๐.๐ (๓๕๑)
มัธยมศึกษา (มศ.๑-๕)			
ความถี่อ่านหนังสือพิมพ์			
อ่านทุกวัน	๒๕.๓ (๑๓)	๔๓.๕ (๘๐)	๕๕.๑ (๑๐๘)
เกือบทุกวัน	๓๒.๖ (๑๕)	๑๕.๕ (๓๕)	๑๓.๓ (๓๕)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๘.๓ (๔)	๑๓.๕ (๓๓)	๑๑.๒ (๒๒)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๒.๒ (๑)	๒๐.๑ (๓๓)	๑๕.๘ (๓๑)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๕.๓ (๑๓)	๐.๐ (๐)	๐.๕ (๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๑๘๔)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)
มหาวิทยาลัยขึ้นไป			
ความถี่อ่านหนังสือพิมพ์			
อ่านทุกวัน	๘๐.๐ (๔)	๘๕.๓ (๑๘)	๓๒.๕ (๕๘)
เกือบทุกวัน	๑.๐ (๐)	๕.๘ (๑)	๑๑.๓ (๕)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๕.๐ (๕)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๐.๐ (๐)	๕.๕ (๒)	๑๐.๐ (๘)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๐.๐ (๑)	๐.๐ (๐)	๑.๓ (๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๘๖)

การเปิดรับสื่อประเภทหนังสือหรือนิตยสาร (ตารางที่ ๒๓) ปรากฏว่า แบบแผนในการเปิดรับสื่อประเภทนี้ มีลักษณะคล้ายกับการเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ นั่นคือ กลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนผู้อ่านหนังสือหรือนิตยสารน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๓.๐ ในขณะที่ ร้อยละ ๑.๕ ในเขตเมืองต่างจังหวัดและร้อยละ ๕.๐ ในพระนคร-ธนบุรี กลุ่มการศึกษาที่มีจำนวนผู้อ่านมากที่สุดได้แก่ผู้จบมัธยมศึกษาร้อยละ ๘๗.๘ ในขณะที่ กลุ่มที่จบมหาวิทยาลัยร้อยละ ๗๕.๐ ในเขตเมืองต่างจังหวัดและร้อยละ ๗๐.๒ ในพระนคร-ธนบุรี ตามลำดับ ที่น่าสนใจก็คือ จำนวนผู้อ่านหนังสือจะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และในระหว่างกลุ่มที่มีการศึกษาระดับเดียวกันปรากฏว่า ในเขตเมืองมีจำนวนผู้อ่านมากกว่าในชนบท ยกเว้นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือในชนบทกลับมีจำนวนผู้อ่านมากกว่าเขตเมืองต่างจังหวัด

การศึกษาเปรียบเทียบประชากรในเขตเมืองและชนบทที่มีต่อการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทวิทยุ (ตารางที่ ๒๔) ปรากฏว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ฟังวิทยุ จำแนกตามความถี่ฟังและการศึกษานั้น โดยทั่วไประดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อประเภทนี้ แต่ไม่มากนัก และไม่อาจเห็นได้ชัด เพราะตามปกติสื่อประเภทวิทยุมีจำนวนผู้ฟังสูงสุดและกว้างขวางในบรรดาสื่อมวลชนทุกประเภทและทั้งในชนบทหรือเขตเมืองอยู่แล้ว จำนวนผู้ฟังวิทยุในแต่ละกลุ่มการศึกษาที่มีจำนวนใกล้เคียงกัน ในชนบทกลุ่มที่จบมัธยมศึกษาที่มีจำนวนผู้ฟังวิทยุมากที่สุดคือร้อยละ ๖๔.๖ และกลุ่มที่จบ มหาวิทยาลัยมีจำนวนสูงสุดคือร้อยละ ๕๐.๐ ในเขตเมืองต่างจังหวัดและพระนคร-ธนบุรี กลุ่มที่ไม่เรียนหนังสือมีจำนวนผู้ฟังต่ำสุดคือร้อยละ ๒๒.๗ และ ๒๐.๘ ตามลำดับ กลุ่มที่มีจำนวนผู้ฟังสูงสุด ได้แก่กลุ่มที่จบมัธยมศึกษาในเขตเมืองต่างจังหวัด คือร้อยละ ๘๗.๓ และกลุ่มผู้จบมหาวิทยาลัยในพระนคร-ธนบุรีร้อยละ ๘๕.๐

นอกจากนี้ในเขตเมืองจำนวนผู้ฟังวิทยุทุกกลุ่มการศึกษามีมากกว่าเขตชนบท ยกเว้นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือในชนบท กลับมีจำนวนผู้ฟังวิทยุมากกว่าในเขตเมืองทั้งเขตเมืองต่างจังหวัดและพระนคร-ธนบุรี เป็นการแสดงว่า สื่อประเภทวิทยุสามารถเข้าถึงประชากรในประเทศได้ดีไม่ว่าจะเป็นท้องที่ประชากรมีการศึกษาสูงหรือในท้องที่ประชากรมีการศึกษาต่ำ

การเปิดรับสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ (ตารางที่ ๒๕) ปรากฏว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ดูโทรทัศน์ จำแนกตามความถี่ดูและการศึกษานั้น ข้อมูลที่ได้แสดงว่า การศึกษา

ตารางที่ ๒๓ อัตราส่วนร้อยละหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านหนังสือหรือนิตยสาร
จำแนกตามความถี่ของการอ่านและการศึกษา

	เขตชนบท	เขตเมืองต่างจังหวัด	พระนคร-ธนบุรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ			
ความถี่ของการอ่านหนังสือหรือนิตยสาร			
อ่านเป็นประจำ	๐.๓ (๑)	๐.๕ (๑)	๑.๓ (๔)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๒.๘ (๘)	๑.๐ (๒)	๓.๓ (๘)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๘๐.๘ (๒๕๘)	๙๘.๕ (๙๗)	๙๕.๒ (๑๒๐)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๖.๕ (๕๓)	๙.๐ (๕๖)	๙.๘ (๑๐๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๓๕)
จบประถมศึกษา (ป.๑-๓)			
ความถี่ของการอ่านหนังสือหรือนิตยสาร			
อ่านเป็นประจำ	๒.๕ (๒๖)	๑๑.๕ (๕๕)	๑๐.๖ (๕๖)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๕.๖ (๘๖)	๕.๒ (๔๔)	๑๐.๒ (๕๔)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๖๕.๖ (๕๘๓)	๕๐.๕ (๒๘๑)	๕๑.๓ (๒๓๗)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๖.๕ (๑๕๖)	๒๘.๓ (๑๓๓)	๒๓.๕ (๑๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๕๕)	๑๐๐.๐ (๕๓๓)	๑๐๐.๐ (๕๓๐)
มัธยมศึกษา (มศ. ๑-๕)			
ความถี่ของการอ่านหนังสือหรือนิตยสาร			
อ่านเป็นประจำ	๒๕.๓ (๑๓)	๓๕.๓ (๕๔)	๒๒.๕ (๖๑)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๑๕.๖ (๕)	๑๖.๓ (๓๕)	๑๕.๕ (๔๓)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๕๑.๓ (๑๐)	๒๐.๕ (๕๐)	๓๓.๒ (๕๐)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๓๐.๕ (๑๕)	๒๓.๕ (๕๖)	๒๘.๕ (๓๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๒๓๕)	๑๐๐.๐ (๒๓๑)
มหาวิทยาลัยขึ้นไป			
ความถี่ของการอ่านหนังสือหรือนิตยสาร			
อ่านเป็นประจำ	๕๐.๐ (๒)	๖๒.๕ (๑๕)	๕๓.๕ (๕๕)
นาน ๆ อ่านครั้ง	๐.๐ (๐)	๑๒.๕ (๓)	๑๒.๕ (๑๒)
ไม่เคยอ่าน/อ่านไม่ออก	๕๐.๐ (๒)	๑๒.๕ (๓)	๑๒.๕ (๑๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๐.๐ (๑)	๑๒.๕ (๓)	๑๓.๐ (๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๕๕)

ตารางที่ ๒๔ อัตราส่วนรอยหัวหนาครีวเรือนที่ฟังวิทยุ
จำแนกตามความถี่ฟังและการศึกษา

	เขตชนบท	เขตเมืองต่างจังหวัด	พระนคร-ธนบุรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ			
ความถี่ฟังวิทยุ			
ฟังทุกวัน	๓๙.๕ (๑๒๘)	๓๓.๓ (๓๘)	๒๕.๓ (๓๓)
ฟังบ่อยครั้งต่ออาทิตย์	๖.๒ (๒๐)	๓.๘ (๔)	๘.๕ (๑๓)
นาน ๆ ฟังครั้ง	๒๙.๕ (๘๐)	๑๓.๖ (๑๘)	๒๖.๓ (๓๕)
ไม่เคยฟัง/ไม่มเครื่องรับ	๑๓.๑ (๔๒)	๓๕.๓ (๓๖)	๓๓.๓ (๕๕)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๕.๕ (๕๑)	๒.๐ (๒)	๑.๕ (๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)
จบประถมศึกษา (ป.๑-๓)			
ความถี่ฟังวิทยุ			
ฟังทุกวัน	๕๘.๓ (๕๓๖)	๕๖.๐ (๑๙๑)	๕๑.๕ (๒๐๑)
ฟังบ่อยครั้งต่ออาทิตย์	๕.๕ (๘๕)	๑๓.๕ (๕๖)	๑๐.๓ (๕๒)
นาน ๆ ฟังครั้ง	๑๓.๕ (๑๕๓)	๒๑.๑ (๗๒)	๒๓.๕ (๑๐๕)
ไม่เคยฟัง/ไม่มเครื่องรับ	๖.๕ (๕๓)	๕.๕ (๓๒)	๕.๕ (๓๓)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๓.๕ (๑๖๐)	๐.๐ (๐)	๐.๕ (๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๕๑)	๑๐๐.๐ (๓๕๑)
มัธยมศึกษา (มศ.๑-๕)			
ความถี่ฟังวิทยุ			
ฟังทุกวัน	๕๒.๒ (๒๕)	๖๕.๘ (๑๒๑)	๕๕.๕ (๑๐๕)
ฟังบ่อยครั้งต่ออาทิตย์	๑๕.๒ (๓)	๑๓.๐ (๒๕)	๑๒.๘ (๒๕)
นาน ๆ ฟังครั้ง	๒.๒ (๑)	๑๘.๕ (๓๕)	๒๕.๖ (๕๐)
ไม่เคยฟัง/ไม่มเครื่องรับ	๒.๒ (๑)	๒.๓ (๕)	๕.๖ (๑๑)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๕.๓ (๑๓)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๑๕๕)	๑๐๐.๐ (๑๕๕)
มหาวิทยาลัยขึ้นไป			
ความถี่ฟังวิทยุ			
ฟังทุกวัน	๕๐.๐ (๒)	๕๓.๑ (๑๒)	๖๖.๓ (๕๓)
ฟังบ่อยครั้งต่ออาทิตย์	๐.๐ (๐)	๒๓.๕ (๕)	๘.๘ (๓)
นาน ๆ ฟังครั้ง	๕๐.๐ (๒)	๕.๘ (๑)	๒๑.๐ (๑๖)
ไม่เคยฟัง/ไม่มเครื่องรับ	๐.๐ (๐)	๑๕.๓ (๓)	๕.๐ (๕)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๐.๐ (๑)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๘๖)

ตารางที่ ๒๕ อัตราส่วนรอยหัวหนาครีวเรือนทุทุโทรทัศน์
จำแนกตามความถี่และการศึกษา

	เขตชนบท	เขตเมืองต่างจังหวัด	พระนคร-ธนบุรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ			
ความถี่โทรทัศน์			
ดูทุกวัน	๐.๓ (๑)	๑๐.๖ (๑๑)	๑๗.๗ (๒๖)
ดูบ่อยครั้ง	๑.๒ (๔)	๖.๗ (๗)	๑๔.๓ (๒๑)
นาน ๆ ครั้ง	๑๔.๐ (๒๑)	๒๘.๘ (๓๐)	๓๘.๑ (๕๖)
ไม่เคยดูและไม่อาจรับสภาพ ได้ในเขตนี้	๖๐.๗ (๑๕๕)	๕๒.๘ (๕๕)	๒๘.๖ (๔๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๘.๗ (๒๐)	๑.๐ (๑)	๑.๔ (๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๒๑)	๑๐๐.๐ (๑๐๔)	๑๐๐.๐ (๑๕๗)
จบประถมศึกษา (ป.๑-๓)			
ความถี่โทรทัศน์			
ดูทุกวัน	๑.๗ (๑๕)	๑๓.๕ (๔๖)	๒๓.๒ (๕๑)
ดูบ่อยครั้ง	๓.๖ (๓๒)	๕.๑ (๓๑)	๑๕.๑ (๕๕)
นาน ๆ ครั้ง	๒๙.๑ (๒๖๐)	๔๔.๔ (๑๕๒)	๕๕.๒ (๑๗๗)
ไม่เคยดูและไม่อาจรับสภาพ ได้ในเขตนี้	๕๖.๗ (๔๑๘)	๓๒.๕ (๑๑๑)	๑๕.๖ (๖๑)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๑๔.๐ (๑๓๐)	๐.๖ (๒)	๑.๐ (๔)
รวม	๑๐๐.๐ (๘๕๕)	๑๐๐.๐ (๓๕๒)	๑๐๐.๐ (๓๕๒)
มัธยมศึกษา (มศ.๑-๕)			
ความถี่โทรทัศน์			
ดูทุกวัน	๔.๓ (๒)	๒๑.๒ (๓๕)	๒๒.๑ (๘๓)
ดูบ่อยครั้ง	๔.๓ (๒)	๑๔.๗ (๒๗)	๒๐.๘ (๔๑)
นาน ๆ ครั้ง	๕๓.๘ (๒๒)	๔๔.๖ (๘๒)	๓๐.๐ (๕๕)
ไม่เคยดูและไม่อาจรับสภาพ ได้ในเขตนี้	๑๕.๒ (๗)	๑๕.๐ (๓๕)	๖.๑ (๑๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๘.๓ (๑๓)	๐.๕ (๑)	๑.๐ (๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๖)	๑๐๐.๐ (๑๘๔)	๑๐๐.๐ (๑๕๗)
มหาวิทยาลัยขึ้นไป			
ความถี่โทรทัศน์			
ดูทุกวัน	๔๐.๐ (๒)	๒๘.๖ (๖)	๔๐.๐ (๓๒)
ดูบ่อยครั้ง	๒๐.๐ (๑)	๕.๕ (๒)	๑๔.๘ (๑๕)
นาน ๆ ครั้ง	๒๐.๐ (๑)	๒๓.๘ (๕)	๓๘.๘ (๓๑)
ไม่เคยดูและไม่อาจรับสภาพ ได้ในเขตนี้	๐.๐ (๐)	๒๘.๖ (๖)	๒.๕ (๒)
ไม่ทราบไม่ตอบ	๒๐.๐ (๑)	๕.๕ (๒)	๐.๐ (๐)
รวม	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๘๑)

มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อประเภทโทรทัศน์อยู่มาก เมื่อพิจารณาถึงความถี่ในการดูโทรทัศน์ทุกวัน ปรากฏว่า ทั้งในชนบทและเขตเมือง จำนวนผู้ดูโทรทัศน์ทุกวันมีเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น คือ ในชนบทกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวนผู้ดูโทรทัศน์ทุกวันมีค่าสุดเพียงร้อยละ ๐.๓ กลุ่มผู้จบมหาวิทยาลัยขึ้นไปมีสูงสุดร้อยละ ๘๐.๐ เขตเมืองทางจังหวัดที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนค่าสุดร้อยละ ๑๐.๖ และกลุ่มที่จบมหาวิทยาลัยขึ้นไปมีจำนวนสูงสุดคือร้อยละ ๒๕.๖ ในพระนคร-ชนบุรีกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนค่าสุดร้อยละ ๑๗.๗ และกลุ่มที่จบมัธยมศึกษามีจำนวนผู้ดูสูงสุดร้อยละ ๔๒.๑ ตามลำดับ

การเปิดรับสื่อประเภทโทรทัศน์ ปรากฏว่า จำนวนผู้ดูโทรทัศน์ทั้งหมด คือ ผู้ที่นาน ๆ ดูครั้งจนถึงดูทุกวันนั้น ทั้งในเขตเมืองและชนบทมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามกลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น ยกเว้นในเขตเมืองทางจังหวัดกลุ่มที่จบมหาวิทยาลัยกลับมีจำนวนผู้ดูโทรทัศน์ลดลง คือ ในเขตชนบทกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนผู้ดูค่าสุดร้อยละ ๒๐.๕ และกลุ่มที่จบมหาวิทยาลัย มีจำนวนสูงสุดร้อยละ ๘๐.๐ สำหรับในเขตเมืองทางจังหวัดและพระนคร-ชนบุรี กลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีจำนวนผู้ดูโทรทัศน์ค่าสุดเช่นเดียวกัน คือร้อยละ ๔๖.๑ และ ๗๐.๑ ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีจำนวนผู้ดูสูงสุดคือร้อยละ ๘๐.๕ เป็นกลุ่มผู้จบมัธยมศึกษา และร้อยละ ๘๗.๖ เป็นกลุ่มผู้จบมหาวิทยาลัยขึ้นไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบประชากรในเขตเมืองและชนบทที่มีต่อการเปิดรับสื่อมวลชนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวสรุปได้ว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมากขึ้นตามลำดับ และในชนบทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประชากรตามกลุ่มการศึกษาจะมีมากกว่าในเขตเมือง สำหรับการเปิดรับสื่อมวลชนนั้น จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อประเภทสิ่งพิมพ์มีความสัมพันธ์กับการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นการเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์มีมากกว่าสื่อประเภทหนังสือหรือนิตยสารทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง